

Eich cyf/Your ref MA/EM/2833/21

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

At: Cadeiryddion a Phrif Weithredwyr Byrddau Iechyd / Ymddiriedolaethau / Awdurdodau Iechyd Arbennig
Arweinyddion a Phrif Weithredwyr Awdurdodau Lleol

31 Awst 2021

Rwy'n ysgrifennu er mwyn tynnu eich sylw at adroddiad gwerthuso *Mwy na geiriau* a gyhoeddwyd yn ddiweddar a'r camau nesaf o ran cryfhau darpariaeth Gymraeg yn y maes iechyd a gofal cymdeithasol.

Cafodd y fframwaith gwreiddiol ei lansio yn 2012 a'r fframwaith olynol yn 2016. Ar ddiwedd 2018 fe gomisiynodd Llywodraeth Cymru werthusiad o *Mwy na geiriau*. Nod y gwerthusiad oedd asesu sut ac i ba raddau yr oedd y fframwaith olynol wedi gwireddu ei nod o hyrwyddo a chefnogi'r defnydd o'r Gymraeg yn y maes iechyd, gwasanaethau cymdeithasol a gofal cymdeithasol yng Nghymru. Roedd hefyd yn edrych ar yr hyn oedd yn rhwystro ac yn hwyluso gweithrediad saith amcan allweddol y fframwaith olynol. Cyhoeddwyd yr adroddiad terfynol ar 31 Awst a gellir ei weld [yma](#).

Mae iaith yn bwysig yn y maes iechyd a gofal gan mai cyfathrebu yw sail y gallu i ymateb i anghenion unigol cleifion / defnyddwyr gwasanaeth. Mae Llywodraeth Cymru yn cydnabod felly fod derbyn gwasanaethau yn Gymraeg yn elfen allweddol o ofal, yn arbennig wrth drafod pryderon sensitif ac emosiynol. Mae *Mwy na geiriau* yn canolbwyntio ar gryfhau darpariaeth Gymraeg yn y maes iechyd a gofal cymdeithasol, a darparu gofal sy'n bodloni anghenion unigolion. Gwn fod gweithwyr iechyd a gofal cymdeithasol led led Cymru yn gweithio'n galed er mwyn darparu'r gwasanaethau ansawdd uchel hyn bob dydd.

Prif ganfyddiadau ac argymhellion:

Dangosodd y gwerthusiad fod cynnydd wedi'i wneud i gyflawni pob un o saith amcan y fframwaith olynol. Er hynny, ni ellir dweud fod yr un o'r amcanion wedi'i gyflawni'n llawn hyd yma.

Dengys yr adroddiad fod *Mwy na geiriau* wedi gosod cyfeiriad strategol clir a wedi codi ymwybyddiaeth am yr angen i barhau i gynyddu'r ddarpariaeth o wasanaethau Gymraeg. Ymhlith y meysydd allweddol lle gwelwyd cynnydd mae:

- cynnydd yn y defnydd o symbolau gweledol i adnabod staff sy'n siarad Gymraeg

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Gohebiaeth.Eluned.Morgan@llyw.cymru
Correspondence.Eluned.Morgan@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

- buddsoddiad mewn cyrsiau iechyd a gofal cymdeithasol addysg uwch
- cynnydd yn y ffocws sy'n cael ei roi ar bwysigrwydd gwasanaethau Cymraeg a'r Cynnig Rhagweithiol (cynnig gwasanaeth yn Gymraeg heb i rywun orfod gofyn amdano) o fewn addysg uwch a chysiau cyflwyno i staff newydd.

Y prif fylchau a adnabuwyd oedd:

- perchnogaeth ar lefel rheolwyr canol neu ar y lefel cynllunio gweithredol
- dealltwriaeth o sut i wella gwasanaethau Cymraeg, a hynny gan fynd y tu hwnt i gydnabod y pwysigrwydd o wneud hynny
- targedu hyfforddiant i'r ardaloedd a'r staff rheini fyddai'n gwneud y gwahaniaeth mwyaf i ddarpariaeth gwasanaethau Cymraeg
- systemau casglu data a phrosesau i gofnodi a rhannu gwybodaeth ar anghenion iaith Gymraeg defnyddwyr gwasanaethau a chapasiti iaith Gymraeg y gweithlu.

Daeth yr adroddiad i'r casgliad fod yr angen am *Mwy na geiriau* yn parhau, er efallai y bydd angen i'w rôl newid i ganolbwyntio ar fod yn alluogwr. Isod ceir crynodeb o argymhellion yr adroddiad:

Rôl i'r dyfodol:

1. Gan fod *Mwy na geiriau* bellach yn frand cydnabyddedig a chryf, mae angen i Lywodraeth Cymru barhau i'w ddefnyddio ynghyd â'r egwyddorion sylfaenol y mae'n eu cynrychioli.
2. Dylai Llywodraeth Cymru sicrhau bod *Mwy na geiriau* yn esblygu o fod yn fframwaith strategol ar gyfer darpariaeth Gymraeg i fod yn fframwaith gweithredu tair i bum mlynedd sy'n cynnig arweiniad ymarferol.
3. O fewn ei rôl yn cynnig arweiniad ymarferol, dylai Llywodraeth Cymru sicrhau bod *Mwy na geiriau* yn ymgymryd â rôl galluogwr, gan gefnogi'r sector i roi arferion ar waith sy'n cadw at Safonau'r Gymraeg.

Camau allweddol i fynd i'r afael â bylchau

4. Dylai darparwyr gwasanaethau barhau i gofnodi enghreifftiau o arferion sy'n ymwneud â'r ffordd y maent yn defnyddio'r Gymraeg ar draws y sector. Dylai Llywodraeth Cymru ystyried sefydlu porth ar-lein canolog i hwyluso'r broses o gasglu'r enghreifftiau hyn a'u gwneud yn hygyrch ar draws y sector cyfan. Dylai enghreifftiau o weithredu'n llwyddiannus gael eu cydnabod a'u dathlu ymhellach.
5. Dylai Llywodraeth Cymru barhau â'r ymdrechion i ennill calonnau a meddyliau drwy ganolbwyntio ar y Cynnig Rhagweithiol a defnyddio enghreifftiau sy'n canolbwyntio ar ddefnyddwyr gwasanaethau i ddangos yr angen am ddarpariaeth Gymraeg.
6. Dylai byrddau iechyd unigol a chyrrff cynrychioliadol eraill y sector benodi aelod o'u huwch dîm / tîm gweithredol fel hyrwyddwr *Mwy na geiriau*.
7. Dylai Llywodraeth Cymru roi pwyslais penodol ar alluogi arferion sy'n cefnogi'r Gymraeg i gael eu gweithredu mewn gofal sylfaenol, yn ogystal ag unrhyw feysydd eraill o'r sector lle nad yw Safonau'r Gymraeg yn berthnasol ar hyn o bryd.
8. Dylai *Mwy na geiriau* roi pwyslais ar ei rôl yn arwain y sector i gasglu data cyson yn ymwneud ag anghenion Cymraeg defnyddwyr gwasanaethau a defnyddio'r data hwn i fynd i'r afael â phrinder sgiliau Cymraeg.
9. Mae angen i uwch gynrychiolwyr ar draws y sector fabwysiadu dull mwy strategol wedi'i dargedu tuag at ddysgu Cymraeg er mwyn sicrhau cynnydd sylweddol yng nghymhwysedd y gweithlu yn y Gymraeg, gan ganolbwyntio ar annog defnyddio'r Gymraeg yn y gweithle, yn enwedig ymysg y rhai sy'n gallu siarad Cymraeg ond nad oes ganddynt yr hyder i wneud hynny.
10. Mae angen i lechyd a Gofal Digidol Cymru gefnogi'r gwaith o ddatblygu systemau TG sy'n ymgorffori dwyieithrwydd yn y cam dylunio a datblygu.

11. Mae angen i swyddogion y Gymraeg, hyrwyddwyr y Gymraeg a chynrychiolwyr eraill ar draws y sector hybu ymhellach gyfleoedd gyrfa ym maes iechyd a gofal.

Camau nesaf:

Bwrdd Partneriaeth y Gymraeg mewn Iechyd a Gofal Cymdeithasol sy'n goruchwyllo'r gwaith o weithredu *Mwy na geiriau*. Cynigiodd aelodau'r bwrdd fod Grŵp Gorchwyl a Gorffen bychan yn cael ei sefydlu i lunio cynllun gwaith 5 mlynedd ar gyfer *Mwy na geiriau* yn seiliedig ar argymhellion y gwerthusiad a thystiolaeth arall. Rwy'n cytuno fod hyn yn ffordd synhwyrol ymlaen.

Bydd y Grŵp Gorchwyl a Gorffen yn cyfarfod yn rheolaidd gan ddechrau ym mis Medi gan ddarparu cyngor ar y camau nesaf erbyn 5 Tachwedd. Yn y cyfamser hoffwn i chi ystyried canfyddiadau'r gwerthusiad a sut i symud yr agenda o gryfhau gwasanaethau Cymraeg yn ei blaen yn eich sefydliad. Mae hi hefyd yn bwysig fod cyrff iechyd yn penodi aelod gweithrediaeth ar lefel y bwrdd i fod yn bencampwr y Gymraeg os nad ydynt eisoes wedi gwneud hynny.

Mae llwyddiant gweithredu'r camau sy'n ymwneud â chryfhau gwasanaethau Cymraeg yn dibynnu ar arweinyddiaeth gref ar bob lefel o fewn sefydliadau. Fel y dangosodd y gwerthusiad, mae hyn yn arbennig o berthnasol ar y lefel canolig lle mae'n debygol y bydd angen cefnogaeth barhaol i annog cynnydd mewn arferion sy'n cefnogi'r ddarpariaeth o wasanaethau Cymraeg a'r Cynnig Rhagweithiol.

Eluned Morgan AS/MS

Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol
Minister for Health and Social Services